

Wij ontvingen van Hartmut Koelman een interessante bijdrage tot de interpretatie van Prent 98

De uitgave 2003 van het Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring voor Leuven en Omgeving, getiteld "De Leuvense Prentenatlas" bevat een uiterst interessante analyse van de verzameling zeventiende-eeuwse tekeningen over Leuven uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel.

In het Ten Geleide schrijven de redacteurs E.C. en G.H.: "Het werk dat wij in deze twee boekdelen presenteren is verre van af. Heel wat aspecten zijn nog niet of slechts partieel behandeld of kunnen ook op een heel andere manier benaderd worden. [...] Onze enige ambitie is precies door de volledige publicatie van het handschrift een stimulans te geven tot de verdere bestudering ervan [...]".

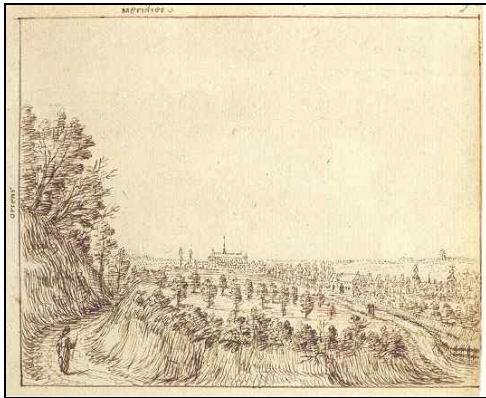

Fig. 1

Fig. 1 – Prent 98 op pagina 114 (Heverlee, holle weg met Celestijnenklooster en kasteel)

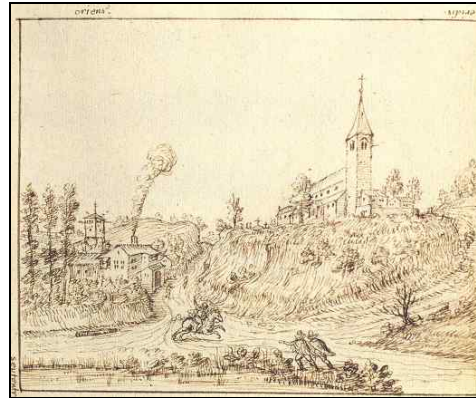

Fig. 2

Fig. 2 – Prent 101 op pagina 113 (De Sint-Lambertuskerk met links de duiventoren van het kasteel)

Dit indachtig zijnde, kan men na aandachtige lectuur tot de conclusie komen dat prent 98 (zie Figuur 1) een andere interpretatie verdient dan diegene voorgesteld in bovenvermeld werk. Dit documentje heeft als doel de discussie hierover aan te zwengelen.

Over prent 98 wordt geschreven op pagina 114: "De bochtige holle weg naar zijn kasteel – hier gezien van aan de Naamsepoort – zal hertog Karel Alexander van Croy herscheppen tot de actuele, lijnrechte Kardinaal Mercierlaan, aan weerszijden beplant met lindebomen. Daartoe laat hij de volledige rechterzijde nivelleren. De pas gegraven sleuf aan de rand van de prent toont de aanvang van het gigantische werk in 1596."

De situeringskaart uit het boek (zie Figuur 3) illustreert de visie dat prent 98 een zicht voorstelt vanaf de Naamsepoort (zie omcirkeld nummer 98).

Deel 2 bevat een bijdrage van A. M. en J. V. getiteld "Een onderzoek van de Prentenatlas aan de hand van de iconografie van het kasteel van Heverlee" (pagina 571 e.v.).

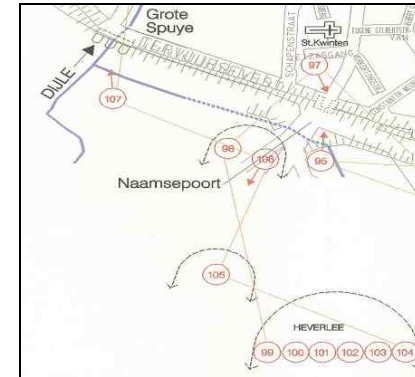

Fig. 3

Fig. 3 – Uittreksel uit de situeringskaart in het boek.

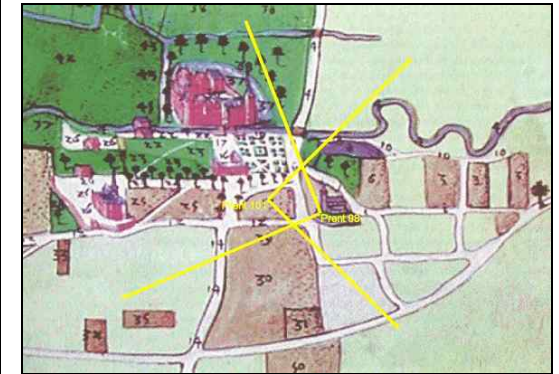

Fig. 4

Fig. 4 – Plaat 38d op pagina 581 met situering van prent 98 en prent 101.

Prent 98 wordt er uitgebreid besproken op pagina's 582-583: "[...] De hoogste berm [van de holle weg] rijst aan de linkerkant op, waar hij voor het ogenblik nog bestaat. De verbreding van de weg is ten koste van de boomgaard aan de rechterzijde gebeurd. [...] Evenwijdig met de oude weg is er achter de boomgaard een droge gracht gegraven, twee spaden diep. Hij zet aan bij de hoek van de prent en lijkt de kasteelsite te willen afsluiten, minstens tot bij het oude neerhof. Dit neerhof, aangevuld met stallingen, zal de hertog pas na 1598 afbreken om het te verhuizen naar zijn verderop gelegen definitieve plaats, naast de eerste nieuwe hoofdweg, waar het in de volksmond de naam 'De Kantine' kreeg. Het bestaan van een oud neerhof, dicht bij het kasteel, is dan ook een probaat middel om het hele tafereel naar de periode vóór 1598 te verwijzen. Terug naar de eigenaardige gracht, die bij nader toezien een sleuf in de heuvel blijkt te zijn, niet dieper dan de begane grond bij de voet ervan. Niets daarvan is aanwezig op de oude wegenkaart van de hertog (albumplaat 38d). [...] Hier zijn de arbeiders van de hertog begonnen met de hele boomgaard af te graven! Om er de nieuwe dreef te maken. [...] Vandaag is er over de hele lengte van de Kardinaal Mercierlaan, aan de rechterkant van de brede bomendreef, geen spoor van een verhoogde berm te bekennen. Alleen het Sint-Lambertuskerkje bleef op zijn terp achter, die zelf een flink stuk moest inleveren. De hoogte van de terp geeft een idee van de hoogte van de afgegraven oppervlakte aan. Zelfs voor onze bulldozers geen kleine karwei. Meteen beschikken we over de vaste datering van prent 98, een betrouwbare basis voor de datering van de negen volgende taferelen en, wie weet, ook van de hele Prentenatlas. Volgens de gedenksteen, die op het einde van het gigantische werk werd opgericht – steen die Evert Cockx op de voorgevel van de Kantine identificeerde als de steen op folio 105 – werd de start van de werken op 1 januari 1596 gegeven. Jammer genoeg ontbreekt op de gedenksteen de datum van de voltooiing van het werk. Over de spectaculaire afgraving van de oude weg brengt geen andere bron dan de Prentenatlas verslag uit."

De hele hierboven aangehaalde interpretatie berust op de veronderstelling dat prent 98 een zicht voorstelt vanaf de Naamsepoort. Er zijn echter heel wat elementen die er op wijzen dat deze hypothese niet de juiste is. In dit documentje wordt geargumenteed dat:

- Prent 98 getekend is aan het Sint-Lambertuskerkje en niet aan de Naamsepoort
- De afgraving op de prent de aanzet is van de aanleg van de siertuin schuin voor het kasteel, en niet van de dreef
- Dat de grootte van het graafwerk dus van een heel wat mindere orde is
- Dat de datering van prent 98 bijgevolg niet kan gelinkt worden aan de aanleg van de dreef.

Als we veronderstellen dat prent 98 getekend is aan het Sint-Lambertuskerkje en een beeldhoek bestrijkt van iets meer dan negentig graden, dan kloppen volgende elementen als een bus als we de prent vergelijken met de beeldsector op plaat 38d (zie Figuur 4), de corresponderende luchtfoto (zie Figuur 5), en prent 101 (zie Figuur 2):

- Het kasteel is helemaal rechts in beeld
- Het Celestijnenklooster bevindt zich in de linker helft van het beeld
- De weg links in beeld met de wandelaar met stok is degene die naar het Celestijnen-klooster leidt. Dit is dezelfde weg als in de rechter benedenhoek van prent 101.
- De weg op de voorgrond naar rechts is degene die naar de Dijlebrug leidt. Dit is dezelfde weg als in de linker benedenhoek van prent 101.
- De boomgaard in het midden van prent 98 (voor het Celestijnenklooster) is de plaats van waaruit de tekenaar prent 101 getekend heeft.
- De weg langs de afgraving op prent 98 (met de twee wandelaars) leidt naar het neerhof. Deze weg bestaat heden ten dage nog: het is de weg die langs het Geel Huis en het Elektrotechnisch Instituut loopt. Dit is duidelijker zichtbaar in Figuur 6.

Wie ter plaatse gaat kijken, stelt inderdaad vast dat er langs deze weg een “afgrond” is van ongeveer vier meter diep. De gele lijn in Figuur 6 toont ook de zijkanten van deze afgraving. Zowel langs de kant van de centraal grasveld als langs de kant van het Geel Huis is het natuurlijk afhellend reliëf behouden gebleven. Er tussen vinden we een genivelleerd gedeelte, met enkele eendenvijvers en een parking. Dit is ontegensprekelijk de plaats van de vroegere siertuin (renaissancetuin), afgebeeld op plaat 38d (zie Figuur 4). Er is geen andere conclusie mogelijk: plaat 98 toont het begin van de aanleg van de siertuin.

Hoewel de afgraving in de meest zuidelijke hoek ongeveer vier meter diep is, is ze gemiddeld (meer in het midden) niet meer dan twee meter diep. Zowel in oppervlakte als in diepte was dit dus een veel kleiner graafwerk dan de aanleg van de Kardinaal Mercierlaan.

Als eindconclusie kan dus gesteld worden dat prent 98 niets te maken heeft met de aanleg van de dreef. Bijgevolg kan de datering van prent 98 hieraan niet gelinkt worden. In de tabel op pagina 578 wordt prent 98 gesitueerd in 1596. Prent 98 dateert in ieder geval van vóór de afbraak van het neerhof; méér nog, van vóór de aanleg van de siertuin. Deze siertuin is bovendien reeds te zien op prenten 99 en 100. Waarop ook nog de oude donjon getekend is. Met wat goede wil kan zelfs “gezien” worden dat de donjon op prent 98 getekend staat (helemaal op de rand). De siertuin is ook te zien op de afbeeldingen van pagina’s 596 en 597. Deze geven de situatie weer in 1596. Kan het dus zijn dat prent 98 al dateert van vóór 1596?

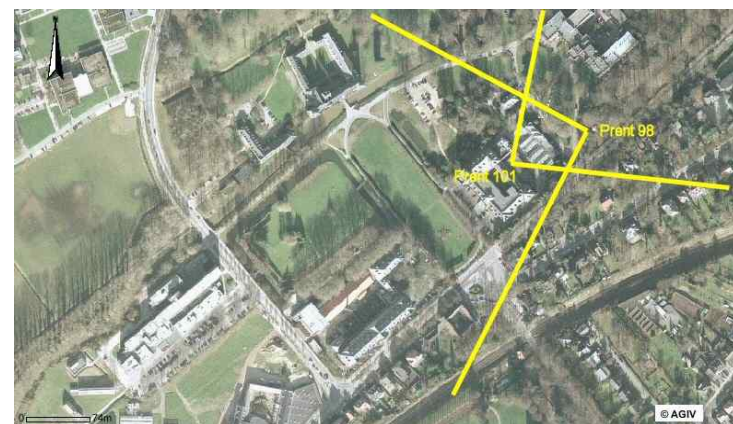

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 5 – Luchtfoto met situering van prent 98 en prent 101. (FOTO © AGIV)

Fig. 6 – De grenzen van de afgraving schuin voor het kasteel. (FOTO © AGIV)

De auteur vraagt eventuele feedback op deze bijdrage.

Hartmut Koelman Herendreef 24 3001 Heverlee

Email-adres: Hartmut.koelman@faber.kuleuven

